שער הפסוקים — פרשת שלח לך

סימן י"ג:

שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען:

ענין המרגלים, וסיבת שילוחם, נתבאר היטב, בפרשת שמות, בפסוק ויקם מלך חדש על מצרים, וע"ש. והנה רז"ל אמרו בפסוק ויאמר להם יוסף מרגלים אתם, שרמז להם, שהם יהיו מרגלים את ארץ ישראל. אבל יהושע נשיא אפרים בן יוסף עצמו, לא יהיה מרגל. וע"י הקדמה זו, יתבאר היטב ענין פרשה זו במה שנעיר בתחלה שינוי אחד שיש כאן, מפרשת במדבר סיני, כי שם כתיב ראשי אלפי ישראל הם. וכאן הוסיף בני, באמרו כלם אנשים ראשי בני ישראל המה. והענין, הוא, כי הנה בראותו יתברך שהיו מרגלים אלו עתידים לחטא, ומרע"ה היה ברצונו לשלחם, לכן בחר הרע במעוטו, לתקן קצתו. ולכן גזר הוא יתברך, שנשמות השבטים עצמם, אחי יוסף, הנקראים בני ישראל ממש, יתעברו בסוד העיבור באלו המרגלים, כדי שיעזרום קצת, ולא יחטאו לגמרי. ועכ"ז לא הועיל להם, וכמו שנתבאר בפסוק וילכו ויבאו אל משה וגו'. וזש"ה, כלם אנשים ראשי בני ישראל המה, הם עצמם השבטים, הנקראים ראשי של בני ישראל ממש. גם זהו מ"ש, אשר אני נותן לבני ישראל בלשון הווה, נותן, כלומר, כי אלו האנשים אשר תשלח עתה לתור את הארץ, היא אותה אשר אני נותנה עתה לבני ישראל, הם השבטים, הנקראים בני ישראל, ההולכים שמה כנזכר, וע"י הליכה זו אני נותנה להם אם יזכו:

והנה הי"א שבטים, נתעברו בהם בי"א המרגלים, אבל שבט לוי, שלא היה לו נחלה בארץ, לא הוצרך לשלוח מרגלים. אבל במקומו נתחלק שבטו של יוסף לשנים, מנשה, ואפרים. ואמנם במרגל של מנשה, נתעבר נשמת יוסף, ולכן כתיב למטה יוסף למטה מנשה, עם היות שבכל מקום אפרים קודם למנשה, ועכ"ז ייחס ליוסף עם מנשה, להורות מה שאמרנו. נשאר יהושע מרגל שבט אפרים, בלי עיבור נשמת שום שבט, ולכן נתיירא משה לשלחו, פן יחטא. ואו, ויקרא משה להושע בן נון יהושע, כמ"ש ז"ל שהתפלל עליו, י"ה יושיעך מעצת מרגלים:

וסוד קריאת שם זה החדש הוא, כי המשיך עליו נשמת לוי בן יעקב, שלא היה שום מרגל משבטו כנזכר, וזה היה ע"י משה שהוא משבט לוי, ואליו היה ראוי ללכת בשליחות זה, מרגל של שבט לוי, ושלח במקומו את יהושע תלמידו תמורתו, החשוב כמו בן שלו ממש כנודע, ונשמת לוי, שהיתה צריכה להתעבר במשה נתעברה או ביהושע:

ובזה יתבארו שינוי הכתובים, כי תחלה אמר שלח לך בלשון יחיד, ואח"כ אמר בלשון רבים, למטה אבותיו תשלחו, עוד מלת לך, שהיא מיותרת. אבל רמז בזה אל הנזכר, כי תחלה הזכיר ענין השליח הגדול מכולם, והוא משבט לוי, שהוא משה ואמר לו שלח לך, כלומר, כיון שאינך הולך, א"כ שלח לך במקומך ותמורתך איש אחד. וכנגד שאר השבטים, אמר למטה אבותיו תשלחו לשון רבים ואו שלח ליהושע במקומו, והמשיך בו נשמת לוי כנזכר:

והנה בלכתם לתור את הארץ, לקחו עצה רעה בעצמם, להוציא דבה על הארץ, ולכך נסתלקו מהם נשמות של השבטים המתעברות מהם כנז"ל. כנודע, כי הנשמה המתחבר בגלגול עם האדם, אינה מסתלקת משם עד יום המיתה. אבל הנכנסת בסוד עיבור, מסתלקת ממנו, כאשר האדם חוטא, ואומרת (במדבר ט"ז כ"ו) סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה. ולא די זה, אלא אפילו נשמת האדם עצמו, מסתלקת בעת שחוטא, בסוד הרשעים בחייהם קרויים מתים, ולכן נסתלקו מהם:

וז"ס וילכו ויבאו אל משה ואל אהרן, וכבר ואמר וישובו מתור הארץ, אם כן איך חוזר להזכיר ההליכה, אהר ששבו, והיל"ל ויבאו אל משה, אבל הענין הוא, כי וילכו חוזר אל הסתלקות הנשמות ההם. ומלת ויבאו, חוזר אל המרגלים עצמם, כי כשבאו אל משה, כבר נסתלקו מהם עיבור הנשמות ההם. אמנם יהושע וכלב, חיו מן האנשים ההם. והנה מלת חיו אינה מתיישבת, והענין הוא, כי אלו השנים לא נסתלקו מהם העיבורים שלהם, שהם, יהודה בכלב, ולוי ביהושע. והיה בהם חיות נוסף בעת ההיא, וז"ש חיו, ולא אמר נשארו חיים. אבל השאר מתו תכף בביאתם אל משה, בהסתלקות העיבורים מהם, בסוד הרשעים בחייהם קרויים מתים:

ובזה יתורץ אומרו, מן האנשים ההם, שהם דברים מיותרים. אבל רמז אל הנזכר, כי אלו נסתלקו עיבוריהם, ואלו נשארו בהם, וחיו ממש:

גם זהו ענין אומרו, ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו. פי', כי שאר המרגלים, היתה רוח אחרת של השבטים מתעברים בהם. אבל לא מלאו אחרי, ונסתלקו. אבל זה, מתחלה היתה רוח אחרת של עיבור יהודה עמו, ולא חטא, ולכן וימלא אחרי, והשלים באחרונה כבראשונה:

והטעם לאלו השנים היה, כי ליהושע הועילה תפלת משה, וקריאתו שם הזה בקבע, לא ינתק ממנו. ולכלב הועילה תפלה, שנשתטח על קברי האבות בחברון, ולא חטא במחשבה רעה. וכבר נתבאר ענין גלגול כלב בן יפנה, בפרשת חיי שרה, בפסוק בא ברוך ה', שהוא גלגול אליעזר עבד אברהם, שנקרא ברוך ויצא מכלל ארור. ונלע"ד חיים, כי ז"ס ועבדי כלב, כי תחלה היה עבד כנעני ארור, ועתה הוא עבדי ברוך:

ועתה נבאר שאר דקדוקי הכתובים, הנה בפסוק אלה שמות האנשים אשר שלח משה, לתור 'את 'הארץ, ר"ת לאה, לרמוז, כי משה רצה לשלחם בבחי' לאה, עלמא עילאה רחמים, והם לא רצו אלא בבחי' הדין, שהיא רחל, עלמא תתאה, הנרמז בר"ת, ויעלו ויתורו את הארץ ממדבר צין עד 'רחוב 'לבא 'חמת, ר"ת רחל:

אמר חיים הכותב, צ"ע, כי נודע אצלינו, כי רחל היא רחמים, ולאה היא דין. והנלע"ד, כי לאה זו היא אשת יעקב הנקרא דור המדבר, שהיא מבחי' אורות דאבא, כנזכר בפסוק ויקם מלך חדש על מצרים. והנה היא רחמים בערך רחל, שהיא מאורות דאימא:

אמר שמואל, אפשר ג"כ לומר, כי להיות שמרע"ה זווגו עם לאה, לכן רמז ללאה, שחשב להכנס לא"י, והם לא רמזו אלא לרחל, להזכיר זווגו של יהושע, כי פני משה כפני חמה, ופני יהושע כפני לבנה. וכמו שדרשו חז"ל בספר הזוהר ההפרש שיש בין אלהינו לאלהיכם או אלהיך:

גם לכן רמזו בדבריהם ואמרו, עמלק יושב בארץ הנגב, ור"ת 'הים 'ועל 'יד 'הירדן הוא הוי"ה, כי הוא צירוף מורה על הדין, כי זו"ן והם ה"ו, גברו על או"א, והם י"ה. ולא עוד, אלא שנוקביה גברה על זעיר, שהיא אות ה' הקודמת אל אות ו', ושתיהם קודמים אל שתי אותיות י"ה. וזה מורה, כי החיצונים שהם הכנענים, יתגברו על ישראל, הנרמזים באות ו', שהוא ז"א:

ואז ויהס כלב את העם אל משה, באומרו, שאדרבא בשם זה נוכל להם, וז"ש ויאמר עלה בהוי"ה זו, הנרמזת בס"ת, נעלה' וירשנו' אותה' כי', ס"ת הוה"י. שצרוף זה הוא דין גמור, כי הכל מהופך, נקבות ע"ג זכרים, וג"כ ו"ה קודמים אל י"ה, ועי"כ נתגבר על הכנענים וירשנו אותה בכח הדין:

א"ש, עוד רמז להם מדת אדנ"י, כי הוא יכול' נוכל' לה' והוא לל"ה, אחד משמות שם בן ע"ב, והוא כמספר אדנ"י, וה"ס דינא דמלכותא דינא:

אז השיבו הם, כי לגבי הכנענים יהיה רחמים ולא דין, ולכן נרמז שם הוי"ה ביושר. וזש"ה, ויוציאו דבת הארץ אשר תרו אותה, ארץ אוכלת 'יושביה 'היא 'וכל 'העם, ר"ת יהו"ה ביושר. אז אמר הקב"ה להם, כי כדברי כלב כן הוא, כי לגבי הכנענים יתנהג עמהם בדין הגמור, ואלו הם לא חטאו כלם, היו יורשים אותה, אבל עתה, יועיל זה לכלב לבדו. וז"ס בפסוק ועבדי כלב עקב היתה וגו', ס"ת של שמה' וזרעו' יורישנה' והעמלקי' צרוף הוה"י, שהוא דין גמור, כמ"ש נקבות ע"ג זכרים:

אמר שמואל, גם נרמז צרוף אחר, והוא הוי"ה בשני ס"ת, שמה' וזרעו' ור"ת וס"ת 'יורישנה' הרי י"ה:

עוד נוכל לפרש בדרך פשט, ענין ויקרא משה להושע בן נון. כי סבת תפלתו עליו בדוקא הוא, לפי שהם היו יודעים נבואת אלדד ומידד, שהוא משה מת, ויהושע מכניס לארץ, ויחשבו המרגלים, כי יבלבל עצתם, ויסתור דבריהם בפני משה וישראל, לתועלתו, להכניסם לארץ. ואולי יתיעצו בהליכתם להרגו, ולכן התפלל משה עליו, יה יושיעך מעצת מרגלים, כלומר שלא יתייעצו להרגך. בזה יובן הפסוק באמרו, ויהס כלב את העם, ולא הוזכר יהושע כלל, לפי שהיו אומרים לו לתועלתך אתה מכוין, משא"כ בכלב:

אמר שמואל, הואיל נפק מפומיה דרב ולה"ה, נוכל לומר שאפשר לדון את המרגלים לכף זכות, למה שהוציאו דבה על הארץ, כדי שלא יכנסו ישראל לתוכה. להיות ששמעו נבואת אלדד ומידד, משה מת יהושע מכניס, לכן טוב להרוג את יהושע, וגם לגרום שלא יכנסו ישראל לארץ, וישאר משה חי וקיים, לכן אמר משה, יה יושיעך מעצת מרגלים. או זיל לאידך גיסא, שמא יאמר האומר בפועל גמור ובמעל שלח משה את יהושע עם המרגלים, כי גלוי לפניו בנבואה היה, כי עתידים כלם למות, ולכן מקנאתו בו ממה שנתנבאו אלדד ומידד, משה מת ויהושע מכניס, לכן שלחו כדי שימות עם המרגלים במגפה, ויד לא תהיה בו, לכן הקדים להתפלל עליו, מה שלא עשה כן עם זולתו, ואמר יה יושיעך מעצת מרגלים, ותלך לשלום ותחזור לשלום:

סימן י"ד:

ועתה יגדל נא כח ה' כאשר דברת לאמר:

נודע הוא, כי ג' הויו"ת, ע"ב, ס"ג, מ"ה, הם זכרים, וכלם בז"א דכורא. ובכל הוי"ה מאלו, יש מ"ב אותיות, שהם, ארבע אותיות הפשוטות, יהו"ה. ועשר אותיות המלוי, כזה, יו"ד ה"י וי"ו ה"א, ע"ב. יו"ד ה"י וא"ו ה"י, ס"ג. יו"ד ה"א וא"ו ה"א, מ"ה. וכ"ח אותיות מלוי המלוי, כזה, יו"ד וי"ו דל"ת, ה"י יו"ד, וי"ו יו"ד וי"ו, ה"י יו"ד, בשם ע"ב, וכן בס"ג, וכן במ"ה. והנה ג"פ מ"ב אלו, הם נמשכים אל המלכות, ונגדל כחה, ונעשית אדנ"י, בבחי' אחוריים מרובעות פשוטות, העולה קכ"ו, כזה, א', א'ד, אד'נ' אדנ"י. ולפי שתכלית מלויו, הוא כ"ח אותיות של מלוי המלוי, לכן כל המ"ב אתוון נקראים כ"ח אדני, ע"ש כ"ח אותיות המלוי:

עוד יש בחי' אחרת בהגדלת שם אדנ"י, והוא, כי הנה שם אדני בפשוטו, הם ד' אותיות הפשוטות, אדנ"י. ובמלואו י"ג. (אמר שמואל, נ"ל טעות קולמוס, וצ"ל ובמלואו י"ב, שאם באמת מונה י"ג אותיות, כיצד אומר אח"כ, ובמלוי מלויו ל"ד אותיות, סך כלם חמשים אותיות, והנה ד' וי"ג ול"ד עולים נ"א אותיות, לכך צ"ל ולומר ובמלואו י"ב אותיות, כזה, אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד). ובמלוי מלויו ל"ד אותיות, כזה, אל"ף למ"ד פ"א, דל"ת למ"ד ת"ו, נו"ן וי"ו נו"ן, יו"ד וי"ו דל"ת, סך כלם חמשים אותיות. והנה מספר זה הוא, בחיות אות ת"ו שבמלוי הנזכר, חסירה יו"ד, כזה ת"ו, כמו שהצענתי לפניך. ואז היא דל ואביון, אספקלריא שאינה מאירה. אבל בהיותה מליאה ונגדלת, כזה תי"ו, אז יש ל"ה אותיות במלוי מלויו, ועי"כ סך כלם יהיו נ"א אותיות. והנה בחי' מלוי המלוי הוא הנקרא כח אדני, לשתי סיבות, האחד הוא, כי היות בו מלוי שני למלוי הא', הוא הוראת תוספת כח. השנית הוא, ע"ש ההוי"ה שמלוי המלוי שבה הם כ"ח אותיות, לכן כל שאר מלוי המלוי שבשאר השמות, נקרא כח ה' על שמו. ונמצא, כי בהיות י' יתירה באות תי"ו של מלוי המלוי, הנקרא כח, הנה הוא נגדל כחו, ועי"כ יש בכל בחינותיו נ"א אותיות, וזהו יגדל נא כ"ח אדנ"י. והנה אות י' זו, היא בחי' עליונה, כמו שיתבאר, ולכן עם היותה ממלוי המלוי, מצטרפת עם המלוי, ואז הם במלוי י"ג אותיות, וד"ל אותיות במלוי המלוי, וזהו מלת יגדל, י"ג, ד"ל. כי ע"י ההגדלה, יהיה י"ג ד"ל:

הגהה אמר שמואל, אפשר שמפני הדרשה הזאת, כתב מורי ז"ל למעלה בתחלת הדרוש, וז"ל, ובמלואו י"ג אותיות, ירצה, י"ב אותיות המלוי, ואות י' הנוספת בחי"ו של מלוי המלוי, ולמעלתה הגדולה מתחברת עם י"ב אותיות המלוי, ונעשים י"ג:

גם לסיבה זו, י' דיגדל היא י' רבתי כנודע, להורות כי היא בחי' עליונה כמו שנבאר. גם להורות, כי אות י', היא אשר נגדלה ונתוספה. וענין אות י' זו, היא בחי' הכוחין עילאין משובחים, הניתנים לה בשבתות ובימים טובים, ואז נגדלת, ונעשית נ"א אותיות. ובימי החול היא חסירה, ואינם רק חמשים אותיות כנזכר, ושכחתי ענייגם. אך יו"ד זו רומזת אל המוחין ההם. ונלע"ד שעניינו הוא כי בהתמלאות מלוי המלוי עם י' זו, יהיו בה ל"ה אותיות, שהם בגימטריא יו"ד ה"י, שהם תרין מוחין חו"ב שבנקבה כנודע, כנלע"ד:

(מזולתו) עוד ירצה ועתה יגדל נא כח אדנ"י כאשר דברת לאמר וגו'. הנה שתי הידים העליונים. הם הנקרא כח. כמש"ה (קהלת ט' י'), כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה. וכן כתיב (שמות ט"ו ו') ימינך ה' נאדרי בכח. והטעם הוא, כי בכל יד יש י"ד פירקין בחמשה אצבעותין, כי לכן נקרא שמה יד. והנה ב"פ י"ד, הם בגימטריא כ"ח, והוא סוד ג' שמות, יהו"ה, אלהינ"ו, יהו"ה, הנזכר בפסוק שמע ישראל וכו'. ותמורתם באלפ"א בית"א, כוז"ו, במוכס"ג, כוז"ו. ובהם יש י"ד י"ד אותיות, כמנין כ"ח. והענין הוא, כי ע"י מעשים הטובים, יגדל כח ה' הנזכר:

וז"ס (דברים ל"ב י"ח) ותשכח אל מחוללך. (ישעי' נ"א י"ג) ותשכח ה' עושך. כי כשהם זכאים, נעשים ש"ת כ"ח למעלה. ובהפך ח"ו, ת"ש כ"ח העליון:

א"ש, נלע"ד, שהענין הוא, כי ע"י מעשים טובים של התחתונים, שעושים בידיהם למטה, מוסיפים כח בידים העליונים הנז"ל, בסוד באלהים נעשה חיל. ומ"ש ונעשה ש"ת כ"ח למעלה, כפי הפשט הוא, שנעשו האותיות כסדרן, ש"ת, בסוד שת בן אדה"ר, ע"ש שממנו הושת העולם. ואם להפך ח"ו, נעשת האותיות בסוד תשר"ק, ונקרא ת"ש כ"ח העליונים:

עוד ירצה, כי ת"ש באתב"ש, הוא אותיות א"ב, ויהיה הענין א"ב כ"ח, האב העליון יש לו כח גמור, בסוד (תהלים ס' י"ד), באלהים נעשה חיל, שמוסיפין ישראל כח בגבורה. ואם לאו ח"ו, מתישין כח של מעלה ח"ו, בסוד ותשכח אל מחוללך, כמ"ש חז"ל במדרש ילקוט. וז"ל, ותשכח אל מחוללך, אל שמוחל לך על כל עונותיך. בשעה שישראל עושים רצונו של מקום, הם מוסיפים כח וגבורה, שנאמר ועתה יגדל נא כח אדני. ובשעה שהם מכעיסים אותו כביכול, צור ילדך תשי, הרי רמזו רז"ל כל מ"ש בפסוק ועתה יגדל נא כח ה'. (ע"כ מזולתו):